

En enskild har felaktigt frihetsberövats trots att Högsta domstolen beslutat om inhibition

Beslutet i korthet: På kvällen den 14 juli 2016 blev AA frihetsberövad under ett par timmar med anledning av att han var efterlyst för att avtjäna ett fängelsestraff. Det saknades dock rättslig grund för frihetsberövandet eftersom Högsta domstolen några månader tidigare hade beslutat att någon åtgärd för verkställighet av fängelsedomens tills vidare inte fick vidtas. I beslutet konstaterar chefsJO att det naturligtvis är mycket allvarligt att AA frihetsberövades felaktigt. Utredningen i ärendet visar att det inträffade till stor del berodde på olika omständigheter som samverkade på ett för AA olyckligt sätt. Det inträffade berodde också till viss del på bristfälliga rutiner hos de rättsvårdande myndigheterna. Det som drabbade AA framstår som en mycket speciell och sannolikt tämligen ovanlig situation. Måhända har det varit svårt för de rättsvårdande myndigheterna att förutse att något sådant skulle kunna inträffa. ChefsJO:s granskning har inte lett till kritik mot Polismyndigheten, Högsta domstolen eller Kriminalvården. Ärendet belyser dock hur viktigt det är att expediering av och under rättelse om domar och beslut sker korrekt och att det finns väl genomtänkta och väl fungerande rutiner för informationsutbyte mellan och inom myndigheterna. I sitt beslut konstaterar chefsJO att de tre myndigheter som yttrat sig i ärendet samtliga uttryckt en avsikt att se över sina rutiner och att Kriminalvården till viss del har ändrat sina rutiner. Det ser chefsJO naturligtvis positivt på. Det kan inte uteslutas att risken för felaktiga frihetsberövanden också skulle kunna minska genom ändrade regler som bättre säkerställer att berörda myndigheter får information om beslut om inhibition av fängelsestraff. ChefsJO skickar därför en kopia av sitt beslut till Regeringskansliet, Justitiedepartementet, och riksdagens justitieutskott för kännedom.

Bakgrund

AA dömdes den 3 december 2015 av Göta hovrätt till fängelse i tre år (mål nr B 1268-15). Den 29 januari 2016 blev domen verkställbar i och med Högsta domstolens beslut att inte meddela prövningstillstånd. Den 16 februari 2016 fattade Kriminalvårdens placeringssektion beslut om att AA skulle inställa sig i anstalten Kristianstad senast den 7 april 2016. AA inställde sig i anstalten den 7 april 2016 och skrevs in kl. 14.30. Omkring kl. 16.00 samma dag mottog anstalten Kristianstad per fax ett beslut från Högsta domstolen i vilket domstolen hade beslutat att någon åtgärd för verkställighet av Göta hovrätts dom den 3 december 2015 tills vidare inte fick vidtas (mål nr Ö 1697-16). AA

hade då inte hunnit gå upp på bostadsavdelningen utan släpptes från anstalten Kristianstad den 7 april kl. 17.30. Enligt Högsta domstolens dagboksblad expedierades beslutet samma dag till bl.a. polisen Växjö.

Den 11 april 2016 beslutade Kriminalvårdens placeringssektion att begära AA förpassad. Grunden för beslutet var att AA tagit del av placeringssektionens beslut om inställelse men inte inställt sig. Den 23 juni 2016 beslutade placeringssektionen att återkalla begäran om förpassning och besluta om person-efterlysning. Grunden för beslutet var ”ej svar på förfrågan om förpassning”. Med anledning av efterlysningen kom polisen till AA:s bostad på kvällen den 14 juli 2016. AA visade Högsta domstolens inhibitionsbeslut för polispatrullen och kontaktade även sin advokat. Polispatrullen hade kontakt med inre befäl och det beslutades att AA skulle transporteras till häktet Växjö. Han frihetsberövades den 14 juli 2016 kl. 18.06. Polispatrullen fick sedan beskedet att häktet Växjö inte hade för avsikt att ta emot AA och han kördes därför tillbaka till hemadressen. Omkring kl. 19.30 tog polisen emot inhibitionsbeslutet per fax från advokatkontoret. Omkring kl. 23 samma dag togs efterlysningen bort i polisens personefterlysningsregister. Den 15 juli 2016 beslutade placeringssektionen att avlysa AA till följd av Högsta domstolens beslut den 7 april 2016.

Anmälan

I en anmälan som kom in till JO den 9 augusti 2016 klagade advokaten BB och jur.kand. CC, som ombud för AA, på Kriminalvården och Polismyndigheten. Klagomålen gällde främst att AA begärts förpassad, efterlysts för verkställighet av ett fängelsestraff och frihetsberövats trots att Högsta domstolen hade beslutat att någon åtgärd för verkställighet av fängelsedom mot honom inte fick vidtas. BB och CC anförde bl.a. följande:

När polisen kom till AA:s bostad fick han information om att det fanns ett hämtningsbeslut och att han skulle börja avtjäna sitt fängelsestraff. AA visade då omedelbart upp Högsta domstolens inhibitionsbeslut. BB och CC pratade med en av poliserna och förklarade innebörden av inhibitionsbeslutet. Trots detta beslutade poliserna att AA skulle transporteras till häktet Växjö. Inhibitionsbeslutet faxades därför till häktet Växjö. Vid samtal med inre befäl för Polismyndigheten Region Sydväst framkom att Polismyndigheten hade inhibitionsbeslutet. Personalen i häktet Växjö meddelade att de inte avsåg att skriva in AA i häktet. Trots att både CC och personal i häktets centralvakt meddelade poliserna att häktet inte avsåg att ta emot AA avbröts inte transporten.

Dagen därpå togs kontakt med Högsta domstolen som bekräftade att inhibitionsbeslutet fortfarande gällde och att både Kriminalvården och Polismyndigheten underrättats om beslutet den 7 april 2016. Vid kontakt med Kriminalvården bekräftades att myndigheten hade tagit del av inhibitions-

beslutet men att beslutet hade hamnat i ett datasystem som inte hade kontrollerats av den som fattade beslut om att efterlysa AA.

Utredning

Efter att ha hämtat in handlingar från de berörda myndigheterna begärde JO att Polismyndigheten skulle göra en utredning och yttra sig över den del av anmälan som rörde Polismyndigheten.

Polismyndighetens remissvar

I sitt remissvar anförde Polismyndigheten, rättsavdelningen, genom avdelningschefen följande:

Inledning

Polismyndigheten har inhämtat synpunkter från de berörda befattningshavarna samt ett yttrande från polisområdeschefen, DD, med dennes bedömning av handläggningen. Även gruppchefen vid lokalpolisområde Ljungby EE har yttrat sig.

Bakgrund

Polismyndigheten fick den 11 april 2016 in en begäran om förpassning av AA från Kriminalvården. Den 23 juni 2016 återkallades denna begäran samtidigt som en personefterlysning av AA för verkställighet av fängelsestraff kom in till Polismyndigheten från Kriminalvården. Samma dag lades efterlysningen in i Polismyndighetens personefterlysningsregister.

Mot bakgrund av den aktuella efterlysningen kontrollerade en polispatrull den 14 juli 2016 om AA fanns på hemadressen, vilket var fallet. Han uppgav då att den lagakraftvunna hovrättsdomen inte fick verkställas eftersom Högsta domstolen hade iniberat domen. För att styrka detta visade han upp en skrivelse rörande inhibitionsbeslutet. Patrullen kontrollerade därefter med det inre befälet hur man skulle gå vidare. Det inre befälet kontrollerade i sin tur efterlysningen genom slagningar i polisens datasystem och kunde konstatera att AA fortfarande var efterlyst där. Han beslutade därför att tjänsteåtgärden skulle fortsätta. AA togs därför med för transport till häktet i Växjö. Detta var vid 18-tiden. Sedan häktet meddelat att man inte avsåg att ta emot honom avbröts åtgärden och AA kördes hem igen.

Den 14 juli 2016 kl. 19.27 mottog det inre befälet ett fax med Högsta domstolens inhibitionsbeslut från advokatkontoret. Runt kl. 23 samma dag togs efterlysningen bort i personefterlysningsregistret.

Synpunkter från berörda befattningshavare

Av en promemoria av polisassistenter FF och GG i den tjänstgörande patrullen framgår bl.a. följande. De åkte till AA:s adress där han påträffades. Han ställde sig dock frågande till polisens åtgärd. Han skrev ut en skrivelse angående ett inhibitionsbeslut och ringde sin advokat. Patrullen ringde då det inre befälet och fick besked om att AA trots detta skulle skjutas till häktet. Patrullen hade ingen kontakt med häktet i detta läge. När patrullen var utanför häktet ringde personalen där och meddelade att AA inte skulle omhändertas. De skjutsade då hem honom igen.

Inre befälet HH har uppgett bl.a. följande. Det var han som var i kontakt med häktet och han har för sig att han även pratade med AA:s advokat om ärendet. Efter samtalen så beslutade han att patrullen skulle köra tillbaka AA till hemadressen. Han minns inte om han fick några handlingar faxade till sig, men det kan ha varit så. Såvitt han vet så var AA lyst i systemet och det fanns inga uppgifter om någon inhibition. Han minns inte om patrullen sa till honom att AA hade visat upp beslutet. Som han minns det fick han samtalet från patrullen när de redan befann sig utanför häktet och häktet redan hade pratat med patrullen. Han var nog den som pratade med advokaterna, men även detta efter det att patrullen befann sig i Växjö. Så fort han fick allt klart för sig hävdades omhändertagandet och AA skjutsades tillbaka. De som jobbar med de polisiära datasystemen, som bland annat innefattar efterlysningar, har svårt att bedöma riktigheten i efterlysningarna. De kan bara förlita sig på att det är rätt i systemen. Detta dels då polisen arbetar på tider då andra myndigheter är stängda, dels för att polisen inte kan kontakta alla myndigheter eller egna kollegor för att höra om riktigheten i systemen. Om myndigheten hade fått information om att efterlysningen var iniberad skulle efterlysningen ha återkallats omedelbart. Sedan ligger det i sakens natur att polisen inte helt kan förlita sig på uppgifter från en person som ska avtjäna straff.

Polismyndighetens bedömning

Det kan först konstateras att Kriminalvården efter Högsta domstolens inhibitionsbeslut skickade en personefterlysning till polisen. Polismyndigheten hade därför ingen anledning att anta att någon åtgärd för verkställighet inte fick vidtas.

Även om polisen normalt bör kunna förlita sig på att en efterlysning från Kriminalvården är korrekt och dessutom riktigt införd i datasystemen menar Polismyndigheten att ytterligare kontroller kan behöva göras när det finns tveksamheter. I det här fallet framförde både AA och hans ombud att det fanns ett inhibitionsbeslut som alltjämt var gällande. Det kan därför ifrågasättas om inte polisen, trots tiden på dygnet, borde ha kontaktat Kriminalvården för att åtminstone försöka få ett klargörande. För att vara helt säker på att inhibitionsbeslutet alltjämt var gällande skulle dock Högsta domstolen ha behövt kontaktas. Den var dock stängd vid tidpunkten ifråga. I sammanhanget bör också noteras att så fort företrädare för häktet meddelade att man inte avsåg att ta emot AA körde polisen hem honom igen.

Även om Polismyndigheten anser att de berörda befattningshavarna har agerat på ett godtagbart sätt kan myndigheten i efterhand konstatera att polisen aldrig borde ha omhändertagit och transporterat AA till häktet. Det finns därför anledning att se över de interna rutinerna i dylika ärenden för att försöka förhindra att något liknande inträffar igen.

Därefter begärde JO att Kriminalvården skulle yttra sig över det som AA anfört såvitt klagomålen avsåg Kriminalvården. JO begärde också att det av yttrandet skulle framgå hur Kriminalvården får kännedom om och hanterar uppgifter i de allmänna domstolarnas domar och beslut som har betydelse för verkställigheten av fängelsestraff. I redogörelsen skulle det dock inte ingå hur uppgifter i rättelser eller kompletteringar av redan meddelade domar hanteras.

Kriminalvårdens remissvar

I sitt remissvar anförde Kriminalvårdens huvudkontor, rättsenheten, sektionen för verksjuridik, genom tf. sektionschefen, följande:

Utredning om efterlysningen av AA

Kriminalvården har inhämtat uppgifter från huvudkontorets enheter: placeringssektionen vid rättsenheten och sektionen för klientsystem vid enheten för verksamhetsutveckling i frivård. Uppgifter har också inhämtats från incidentutredning i ärende dnr 2016-21745 som gjorts av sektionen för särskilda utredningar vid huvudkontorets säkerhetsavdelning. Genom utredningen har framkommit i huvudsak följande.

Efterlysningen av AA

AA dömdes av Göta hovrätt till fängelse 3 år. Domen fick laga kraft i januari 2016. JJ, placeringshandläggare vid placeringssektionen, meddelade inställelsebeslut den 17 februari 2016. Av beslutet framgick att sista dag för inställelse var den 7 april 2016. AA ställde in sig på anstalten Kristianstad den 7 april 2016. Han skrevs in kl. 14.36 i Kriminalvårdens klientadministrativa system (KLAS) för verkställighet genom egen inställelse. Samma dag meddelade Högsta domstolen (HD) inhibition vad avsåg verkställigheten av hovrättsdomen till dess målet slutligt avgjorts. HD skickade inhibitionsbeslutet till anstalten Kristianstad och inte till Kriminalvårdens huvudkontor, placeringssektionen. Med anledning av inhibitionsbeslutet försattes AA på fri fot. Han skrevs ut ur KLAS kl. 17.30 och som avgångsanledning angavs annan anledning. Dessförinnan hade vakthavande befäl varit i kontakt med en annan handläggare på placeringssektionen och fått beskedet att AA kunde skrivas ut som vanligt i systemen. Hur HD:s fax fortsatt skulle hanteras togs inte upp vid den kontakten. Anstalten skrev en daganteckning om inhibitionsbeslutet och HD:s fax i daganteckningsfunktionen i Kriminalvårdsregistret (KVR). Anstalten ansåg i och med att AA inte längre var intagen hos dem att den fortsatta hanteringen av ärendet var en fråga för huvudkontoret, varför AA:s akt tillsammans med faxet skickades till huvudkontoret. Akten skickades dock inte vidare till placeringssektionen, utan sorterades in i arkivet bland övriga klientakter för de som verkställt klart.

Några skriftliga rutiner för hur en anstalt ska hantera sådana situationer finns inte. Anstaltspersonalen kan inte göra någon annan registrering i KVR gällande inhibitionsbeslutet än en daganteckning. Eftersom HD inte expedierade inhibitionsbeslutet till Polismyndigheten fick Kriminalvården inte heller det aktuella beslutet elektroniskt från Polismyndigheten genom den elektroniska överföringen av domstolshandlingar mellan myndigheterna till KVR. Om så hade skett skulle personal vid Kriminalvårdens huvudkontor ha registrerat inhibitionsbeslutet som verkställighetshinder i KVR. Kriminalvården hänvisar i övrigt i denna del till tidigare ingiven incidentutredning i ärende dnr 2016-21745.

JJ noterade, genom bevakningslista i KVR, att AA inte hade påbörjat verkställigheten av hovrättsdomen i enlighet med inställelsebeslutet, eftersom han varken var inskriven i KVR eller i KLAS. JJ beslutade därför den 11 april 2016 att AA skulle begäras förpassad hos polisen.

Enligt Kriminalvårdens handbok om doms befördran till verkställighet (2014:4) ska innan begäran om förpassning följande kontrolleras:

- att domen vunnit laga kraft eller är verkställbar på annat sätt,
- att verkställigheten av straffet inte har påbörjats,
- att straffet inte har avtjänats,
- att tidpunkt för inställelse enligt föreläggandet eller uppskovsbeslut passerat och någon inställelse inte har skett,
- om den första IÖV-ansökan inkommit i tid och är slutligt avgjord
- att domen inte preskriberats samt
- att adressen stämmer, kontroll i InfoTorg och personuppgifter i KVR.

Utöver dessa kontroller ska det även kontrolleras om det finns några verkställighetshinder noterade i KVR-föreläggande.

JJ gjorde kontrollerna enligt handboken och de extra kontrollerna. Det framgick inte vid någon av dessa kontroller att HD meddelat inhibition. Enligt placeringssektionens rutiner vid tidpunkten för aktuell begäran om förpassning ingick det inte att kontrollera daganteckningar eller om klienten skrivits ut i KVR eller i KLAS.

JJ skickade en förfrågan om förpassning till Polismyndigheten den 12 maj 2016. När hon inte fick något svar från Polismyndigheten beslutade hon den 23 juni 2016 att AA skulle efterlysas. Inför en efterlysning skulle enligt nämnda handbok beslutsfattaren göra motsvarande kontroller som inför en förpassningsbegäran. Inte heller vid detta tillfälle kunde JJ genom de kontrollerna uppmärksamma att det fanns ett inhibitionsbeslut.

AA greps av polis i juli 2016 och införpassades på kvällen till häktet Växjö. Häktet – som noterade HD:s inhibitionsbeslut – var tveksamma till om AA kunde tas emot för verkställighet, varför Kriminalvårdens nationella rättsvårdsberedskap kontaktades. Häktet fick utifrån de uppgifter om inhibition som fanns rådet att AA inte kunde tas in i häktet för verkställighet av hovrättsdomen. AA försattes på fri fot samma dag som han gripits av polis. Den kriminalvårdsjurist som bemannat den nationella rättsvårdsberedskapen, uppmärksammade följande dag placeringssektionen på inhibitionsbeslutet. Samordnaren för domsbefordransgruppen på placeringssektionen kontaktade HD som bekräftade inhibitionsbeslutet från den 7 april 2016. Vidare fick samordnaren veta att målet ännu inte var slutligt avgjort och att inhibitionsbeslutet fortfarande gällde. Med anledning av detta skickades den 15 juli 2016 en avlysning till aktuellt polisområde, som även bekräftade mottagandet. Något senare ringde polisen även upp samordnaren och uppgav att avlysning i Polismyndighetens dataregister för personefterlysningar (EPU) hade gjorts föregående dag.

Placeringssektionens chef gjorde en anmälan av händelsen i Kriminalvårdens incidentrapporteringssystem (ISAP). Sektionen för särskilda utredningar vid huvudkontorets säkerhetsavdelning vidtog med anledning av anmälan en incidentutredning. Utredningen daterades den 5 oktober 2016 och hanterades i Kriminalvårdens ärende dnr 2016-21745.

Någon ytterligare utredning än den ovan nämnda har inte vidtagits inom Kriminalvården. Någon anmälan till Kriminalvårdens personalansvarsnämnd har inte gjorts varken rörande anstaltspersonal eller rörande personal vid huvudkontoret.

Kriminalvårdens vidtagna åtgärder för att förhindra att något liknande sker igen
Placeringssektionen har efter det inträffade infört en ny rutin som innebär att alla beslutsfattare inför begäran om förpassning och inför efterlysning utöver kontrollerna som nämns i aktuell handbok samt kontrollen av KVR-föreläggande, även ska kontrollera de närmast föregående månadernas daganteckningar i KVR.

Rutiner för hur anstalter och häkten ska hantera liknande situationer har inte beslutats.

Utredning om Kriminalvårdens omhändertagande av uppgifter från allmän domstol

Kriminalvården har inhämtat uppgifter från placeringssektionen och sektionen för klientssystem. Vidare kan inledningsvis upplysas att KLAS numera är avvecklat som system hos Kriminalvården och registrering av här relevanta uppgifter sker enbart i KVR.

Inhibition avseende verkställighet av en fängelsedom

Den dömden är på fri fot

Beslut om inhibition ska expedieras av domstol till placeringssektionen. Där noteras det som verkställighetshinder i föreläggandedelen av KVR. Det innebär att det vid kontroll inför t.ex. en begäran om förpassning syns en registrering om att det föreligger verkställighetshinder. Om den dömden redan är begärd förpassad eller efterlyst återkallas begäran om förpassning eller efterlysningen. Om ett inställelsebeslut redan är meddelat och den dömdes akt har skickats till anstalt, skickas en kopia på inhibitionsbeslutet till aktuell anstalt för kännedom. Föreläggandeprocessen ändras från att den dömden avvaktar inställelse eller är aktuell för efterlysning till att beslut eller dom från högre rätt avvaktas.

Inhibitionsbeslut avseende fortsatt verkställighet av fängelsebeslut är inte en sådan uppgift som läses över maskinellt till KVR. Enligt överenskommelse med Polismyndigheten ska alla domslut och beslut, inklusive sådana om t.ex. återställande av försutten tid eller inhibition, skickas till Kriminalvården. Om domslut eller beslut inte kan skickas över strukturerat (direkt in i systemet), ska de skickas över per e-post till Kriminalvårdens huvudkontor, sektionen för klientsystem. I de fallen kommer domslut eller beslut att registreras manuellt av Kriminalvårdens personal i KVR. Om placeringssektionen inte har fått ett beslut från domstol kommer placeringssektionen senast i detta läge uppmärksamma det meddelade beslutet. Denna hantering förutsätter dock att domstolen expedierar ett inhibitionsbeslut även till Polismyndigheten, som i sin tur ska skicka det vidare till Kriminalvården.

Den dömden har påbörjat verkställigheten

Beslut om inhibition ska expedieras av domstol till den anstalt eller det häkte där den dömden befinner sig. Verksamhetsstället kommer att kontrollera om det finns någon annan grund att hålla den dömden frihetsberövad. Om det inte finns någon annan grund för frihetsberövande kommer den dömden att omedelbart försättas på fri fot. Verksamhetsstället kommer i KVR att ange annan anledning som utskrivningsanledning. Verksamhetsstället har under kontorstid möjlighet att kontakta huvudkontoret om det är frågor kring hur ett inhibitionsbeslut ska hanteras. Utanför kontorstid har verksamhetsstället möjlighet att kontakta kriminalvårdschef i beredskap, som i sin tur har möjlighet att kontakta rättsvårdsberedskapen för rådgivning.

Gällande hanteringen efter att den dömden har försatts på fri fot och överföringen av domar och beslut från Polismyndigheten till KVR hänvisas till föregående avsnitt.

Återställande av försutten tid

Den dömden är på fri fot

Beslut om återställande av försutten tid ska expedieras av domstol till placeringssektionen. Placeringssektionen kommer att för det fall verkställbarhetskontroll och inställelsebeslut redan har gjorts, att ändra domsstatusen i KVR från laga kraft till endast meddelad. Därefter avvaktas besked om laga kraft eller överklagan. Om domen överklagas kommer överrättsdom att avvaktas. Om en begäran om förpassning eller efterlysning har gjorts, återkallas denna. Kopia på beslutet om återställande av försutten tid skickas till den anstalt som inställelsebeslutet gäller.

Beslut om återställande av försutten tid kommer även in maskinellt till KVR. Det genererar då ett felmeddelande, vilket kommer upp på bevakningslistor. Registrerare vid huvudkontoret ändrar aktuell domsstatus från laga kraft till avvaktar överrättsdom, om inte detta redan har skett genom att placeringssektionens handläggare har hunnit kontakta systemförvaltningen. Är den dömden efterlyst är

det senast i och med felmeddelandet som handläggare vid placeringssektionen uppmärksammas på att den dömde måste avlysas eftersom den aktuella domen inte längre är verkställbar.

Den dömde har påbörjat verkställigheten

Beslut om återställande av försutten tid ska expedieras av domstol till det verksamhetsställe, där den dömde befinner sig. När det inte längre finns någon grund för frihetsberövande kommer den dömde att försättas på fri fot. Om det finns någon annan grund för frihetsberövande än verkställighet kommer den dömde att fortsätta vara frihetsberövad men då endast på den grunden i stället.

Senast i samband med att ett felmeddelande aktualiseras i KVR efter den maskinella överföringen kommer Kriminalvården att uppmärksamma beslutet, om det inte har expedierats från domstolen.

Ändrad påföljd efter laga kraft antingen med anledning av resning eller med anledning av återställande av försutten tid och prövad överklagan

Den nya domen eller beslutet expedieras till Kriminalvården, placeringssektionen om den dömde är på fri fot respektive till verksamhetsstället om den dömde är frihetsberövad. Kriminalvården kommer att befordra aktuell dom till verkställighet när domen blivit verkställbar mot den dömde. Den nya domen läses också över maskinellt till KVR, har domen sålunda inte expedierats till Kriminalvården från domstolen kommer den senast i samband med den maskinella överföringen aktualiseras på bevakningslistor i KVR.

Dom innebärande att en tidigare utdömd fängelsepåföljd ska avse även tillkommande brottslighet

Den dömde är på fri fot

När en domstol meddelar en dom innebärande att en tidigare utdömd påföljd ska avse också tillkommande brottslighet (med stöd av antingen 34 kap. 3 § brottsbalken, i dess lydelse efter den 1 juli 2016, eller 34 kap. 1 § 1 brottsbalken, i dess lydelse före den 1 juli 2016) och domen innehåller avräkning påverkar det den tidigare utdömda fängelsedomens verkställighetslängd.

I ett sådant fall, om den tidigare utdömda påföljden är fängelse, ska domstolen expediera den nya domen till Kriminalvården. Om domstolen expedierar den nya domen till placeringssektionen kommer handläggare där att kontrollera om den nya domen innehåller avräkning. Enligt placeringssektionens kansli sker dock detta inte i den omfattning som det borde. Om den nya domen innehåller så mycket avräkning att det inte längre finns tid kvar att verkställa av den tidigare domen kommer inställelsebeslutet upphävas, eventuell begäran om förpassning eller efterlysning återkallas och status för den tidigare domen kommer att ändras. Kriminalvården kommer därefter att meddela en underrättelse om villkorlig frigivning alternativt beslut om fullgjort fängelsestraff. Om den nya domen inte innehåller så mycket avräkning att det påverkar om den tidigare domen ska verkställas kommer den nya domen att skickas till den anstalt som inställelsebeslutet gäller. När den dömde påbörjar verkställigheten av den tidigare domen kommer hen i straffidsbeslutet även tillgodoräknas avräkningen hänförlig till den nya domen.

Domslutet i en ny dom läses även över maskinellt till KVR. Det innehåller dock ingen uppgift om avräkning utan det måste Kriminalvården hantera manuellt. Den nya domen registreras in som en referensdom till den tidigare utdömda domen med fängelsepåföljd, vilket innebär att den inte kommer upp på någon bevakningslista eller dylikt. En gemensam verkställbarhetskontroll avseende den tidigare respektive den nya domen sker, om överläsningen är gjord före det är aktuellt att verkställbarhetskontrollera den tidigare domen. Men i de fall den nya

domen har meddelats efter att en verkställbarhetskontroll har gjorts av den tidigare fängelsedomens och den nya domen inte har skickats manuellt från domstolen till placeringssektionen, är det först i samband med att den dömde inställt sig eller införpassats till ett verksamhetsställe som den nya domen och eventuell avräkning uppmärksammas av Kriminalvården.

Om den nya domen inte expedieras manuellt till Kriminalvården innebär det sålunda att det finns risk att dömda kan vara efterlysta och införpassas för verkställighet av den tidigare domen trots att det, när hänsyn tas även till avräkning i den nya domen, inte finns någon tid kvar att verkställa av det utdömda fängelsestraffet. Det skulle därmed innebära att den dömde varit felaktigt frihetsberövad från polisingripandet till dess att Kriminalvårdens personal gör en straffidsberäkning.

Den dömde har påbörjat verkställigheten av den tidigare utdömda påföljden. Den nya domen ska expedieras av domstolen till den anstalt eller häkte, där den dömde är intagen. Handläggare på verksamhetsstället kontrollerar om den nya domen innehåller någon avräkning som ska tillgodoräknas den dömde. Så snart den nya domen är verkställbar kommer ett nytt straffidsbeslut att utfärdas om den dömde ska tillgodoräknas ytterligare tid som frihetsberövad.

Den nya domen läses också över maskinellt till KVR, men någon strukturerad avräkning medföljer inte. Kriminalvården måste notera avräkning manuellt. Domen registreras in som en referensdom till den tidigare utdömda domen, vilket innebär att den inte kommer upp på någon bevakningslista eller dylikt. Det innebär att om den nya domen inte expedieras manuellt av domstolen till Kriminalvården kommer Kriminalvården inte kunna ta ställning till eventuell avräkning i den nya domen. Om den nya domen innehåller avräkning kommer den därmed inte att tillgodoräknas den dömde, vilket innebär att hen kommer att vara frihetsberövad för länge.

Den dömde har villkorligt frigetts från verkställigheten av den tidigare utdömda påföljden.

Domstolen ska expediera den nya domen till Kriminalvården, placeringssektionen. Om den dömde står under övervakning efter villkorlig frigivning skickas domen till det frivårds kontor som står för övervakningen. Om den dömde inte står under övervakning vidtas ingen åtgärd, eftersom påföljden redan är verkställd.

Innehåller den nya domen avräkning tillgodoräknas inte denna mot något, eftersom den dömde redan har villkorligt frigivits från verkställigheten av den tidigare domen. Någon justering av straffåterstoden i det ursprungliga straffidsbeslutet sker inte.

Det innebär att för det fall ett förverkande av villkorligt medgiven frihet sker i framtida domar kan längre tid än vad som återstoden egentligen är komma att förverkas.

Författningsbestämmelser m.m.

Av förordningen (1990:893) om underrättelse om dom i vissa brottmål, m.m. framgår i 2 § att om en dom meddelas i ett mål där den tilltalade är häktad eller intagen i kriminalvårdsanstalt, ska en kopia av domen samma dag sändas till häktet eller kriminalvårdsanstalten. Av 6 § följer att om en tilltalad, som inte är häktad eller intagen i kriminalvårdsanstalt, döms till fängelse, ska en kopia av domen inom en vecka sändas till Kriminalvården. Av 7 § följer att 6 § ska tillämpas även när domstolen beslutar att ett tidigare ådömt fängelsestraff skall avse ytterligare brott.

Av 8 § samma förordning framgår att om en högre rätt ändrar en dom eller ett beslut som avses i 6 eller 7 §, ska en kopia av den högre rättens dom eller beslut samma dag sändas till den myndighet som anges i 6 § första stycket.

Enligt 28 § nämnd förordning ska domstolen om en kopia av en dom eller ett beslut av hovrätt eller tingsrätt sänts enligt 6 eller 8 §§, sedan tiden för överklagande av domen eller beslutet har löpt ut, på samma sätt meddela huruvida den dömde har överklagat domen eller beslutet i den del det är fråga om.

Kriminalvården har inför att verkställbarhetskontrollen centraliserades inom Kriminalvården i mars 2016 informerat samtliga domstolar om att det är Kriminalvården, placeringssektionen, som ska få den aktuella domen eller beslutet när det är någon som dömts till fängelse och som inte är häktad eller intagen på anstalt.

Av 36 § förordningen (2001:682) om behandling av personuppgifter inom kriminalvården följer vilka uppgifter som polisen ska lämna till Kriminalvården. Där framgår bland annat att polisen ska lämna uppgifter om beslut under rättegången att vidare verkställighet inte får äga rum beträffande den som har dömts till skyddstillsyn. Det framgår dock inte att polisen ska lämna uppgift om beslut som innebär att verkställighet inte får äga rum beträffande fängelsepåföljder.

I 2 § förordningen (1999:1134) om belastningsregister (belastningsregisterförordningen) framgår att om förutsättningarna för registrering enligt 3, 4 eller 4 a § lagen (1998:620) om belastningsregister är uppfyllda, ska registret innehålla uppgifter om bl.a.

- de brott som den registrerade har begått samt påföljden,
- att en viss påföljd ska avse även annat brott, att den ska undanröjas eller att den ska ersätta en annan påföljd,
- förordnande om ett sådant tillgodoräknande av frihetsberövande eller omhändertagande som avses i 33 kap. 6 och 7 §§ brottsbalken,
- att en dom eller ett beslut i den del som rör den utdömda påföljden eller avser sådan särskild rättsverkan av brott som innefattar betalnings-skyldighet har vunnit laga kraft eller i något av dessa avseenden har överklagats, och
- att resning har beviljats.

Enligt 7 § belastningsregisterförordningen ska belastningsregistret för den som har utvisats på grund av brott även innehålla uppgifter om beslut om inhibition av utvisningsbeslutet. Någon motsvarande bestämmelse om att belastningsregistret ska innehålla uppgift om inhibition av utdömt fängelsestraff finns inte.

I 10 § 10 punkten belastningsregisterförordningen framgår att uppgifter ur belastningsregistret ska lämnas ut till Kriminalvården om det begärs när uppgiften behövs för prövning av en fråga enligt fängelselagen (2010:610), häkteslagen (2010:611), lagen (1994:1060) om intensivövervakning med elektronisk kontroll, lagen (1991:2041) om särskild personutredning i brottmål, m.m., lagen (2015:96) om erkännande och verkställighet av frihetsberövande påföljder inom Europeiska unionen eller lagen (2015:650) om erkännande och verkställighet av frivårdspåföljder inom Europeiska unionen.

Enligt 19 § belastningsregisterförordningen får Kriminalvården ha direktåtkomst till uppgifter i belastningsregistret. Direktåtkomsten är begränsad till sådana uppgifter som myndigheten har rätt att få ut enligt lagen (1998:620) om belastningsregister eller belastningsregisterförordningen.

Av 6 § efterlysningkungörelsen (1969:293) framgår att Kriminalvården beslutar om efterlysning.

Av Kriminalvårdens arbetsordning, avsnitt 6, framgår att alla medarbetare i Kriminalvården ska känna till och följa de författningar, interna styrande dokument och särskilda beslut som gäller för verksamheten. Den som befattar sig med beslut som rör frihetsberövande av klienter ska iaktta särskild stor omsorg och noggrannhet vid handläggningen av sådana frågor för att undvika att någon i strid mot gällande regler blir frihetsberövad eller inte försatt på fri fot i rätt tid.

Kriminalvårdens bedömning

Efterlysningen av AA

Kriminalvården har utrett aktuell händelse och det har resulterat i en incidentutredning, som JO tidigare tagit del av.

Det har varken nu eller tidigare kommit fram att anstaltspersonal eller personal vid placeringssektionen brutit i sina skyldigheter på ett sådant sätt att de begått brott, eller på annat sätt agerat på ett sådant sätt att de ska bli föremål för disciplinåtgärd. De har följt de interna styrande dokument och rutiner som funnits vid tiden för händelsen och har därmed agerat på det sätt som föreskrivs i Kriminalvårdens arbetsordning, det vill säga att den som befattar sig med beslut som rör frihetsberövande av klienter ska iaktta särskild stor omsorg och noggrannhet vid handläggningen av sådana frågor för att undvika att någon i strid mot gällande regler blir frihetsberövad eller inte försatt på fri fot i rätt tid. AA har trots detta felaktigt efterlysts och frihetsberövats, men den uppkomna situationen kan inte lastas enskilda medarbetare vid Kriminalvården.

Med anledning av det inträffade har Kriminalvården vidtagit de åtgärder som beskrivits ovan, för att undvika att liknande felaktiga frihetsberövanden sker. Kriminalvården har dock ingen möjlighet att helt förhindra att en liknande incident inträffar igen eftersom delar av hanteringen ligger utanför myndighetens kontroll. Detta utvecklas närmare i kommande stycken.

Kriminalvårdens hantering av uppgifter i allmänna domstolars domar och beslut

Kriminalvårdens medarbetare har i dag enligt belastningsregisterförordningen begränsade möjligheter att göra kontroller i belastningsregistret. I samband med verkställbarhetskontroll, begäran om förpassning, efterlysning eller straffidsberäkning synes det inte vara möjligt för Kriminalvården att kontrollera om det finns ytterligare uppgifter i belastningsregistret. Att uppgifter endast förs in där torde därmed inte förhindra att felaktiga efterlysningar görs om inte Kriminalvårdens möjlighet att göra kontroller i belastningsregistret utökas.

Enligt gällande rätt ska dock inte heller uppgifter om inhibition av verkställighet av en fängelsepåföljd föras in i belastningsregistret. Detta är en skillnad mot t.ex. beslut om inhibition av utvisningsbeslut. Det innebär att Kriminalvården är helt beroende av att inhibitionsbeslut från domstolar expedieras till Kriminalvården på ett korrekt sätt. Kriminalvården har dock även en överenskommelse med Polismyndigheten att samtliga domslut eller beslut gällande fängelsepåföljder eller som påverkar verkställigheten antingen strukturerat ska föras in i KVR eller när det inte är möjligt att det aktuella beslutet e-postas till Kriminalvården, sektionen för klientssystem. Kriminalvården måste därefter registrera inhibitionsbeslutet i KVR på ett sådant sätt att det är synligt för samtliga som behöver känna till det. Kriminalvården har efter den felaktiga efterlysningen av AA infört vissa nya rutiner för att minska risken för att dömda frihetsberövas felaktigt när fängelsestraff har inhiberats.

Kriminalvården menar att dagens hantering är tillfredställande vad gäller beslut om återställande av försutten tid samt nya domar som är resultat av överklagan efter återställd försutten tid eller resning. Dels finns rutiner för hanteringen när besluten inkommer direkt från domstolen, dels kommer domarna respektive

besluten generera felmeddelanden i KVR så snart domarna respektive besluten lästs över maskinellt från de andra myndigheterna.

Kriminalvården uppfattar dagens hantering som sårbar avseende nya domar innebärande att en tidigare utdömd fängelsepåföljd ska avse även tillkommande brottslighet. Kriminalvårdens uppfattning är att det är långt ifrån alla domar som expedieras från domstolarna till Kriminalvården. Vid den maskinella överföringen till KVR genereras inget meddelande, vilket innebär att om domstolen inte har expedierat domen kommer den inte att uppmärksammas för att undvika risken för ett felaktigt frihetsberövande. Avräkning är inte en sådan uppgift som överförs strukturerat från domstolarna. Systemet känner sålunda inte skillnad på domar med respektive utan avräkning. Detta innebär sålunda att det inte fullt ut finns ett system för att hindra att dömda felaktigt frihetsberövas. Kriminalvården kommer att inleda ett arbete med att se över hanteringen inom Kriminalvården av denna typ av domar för att minska riskerna ytterligare för att någon felaktigt frihetsberövas. Domstolarnas expediering av denna typ av domar ligger dock utanför Kriminalvårdens kontroll. Kriminalvårdens praxisgrupp för straffidsberäkning och domsbefordran kommer utreda de rättsliga förutsättningarna för om Kriminalvården framledes ska börja justera straffåterstoden för de fall den dömde redan har verkställt den tidigare utdömda fängelsepåföljden när den nya domen meddelas.

Kriminalvården kommer fortsatt se över sina rutiner och system för att minska riskerna för felaktiga frihetsberövanden. Kriminalvården har även löpande dialog med både Polismyndigheten och domstolarna kring strukturerad överföring (maskinell) respektive manuell expediering av domslut och beslut till Kriminalvården. Ett sätt att minska risken för felaktiga frihetsberövanden, som dock ligger utanför Kriminalvårdens kontroll, är att uppgifter om inhibition av fängelsestraff likt inhibitionsbeslut i utvisning registreras i belastningsregistret och Kriminalvårdens medarbetare får kontrollera belastningsregistret inför begäran om förpassning, efterlysning och straffidsberäkning.

Därefter begärde JO att Högsta domstolen skulle yttra sig över hur domstolen hanterat beslutet den 7 april 2016 i mål nr Ö 1697-16. JO begärde att det av yttrandet skulle framgå till vilka myndigheter beslutet expedierades och vilka överväganden som gjordes inför expedieringen samt vem som gjorde dessa överväganden. JO begärde vidare att Högsta domstolen skulle redogöra för om domstolen hade rutiner för expediering av domar och beslut som är av betydelse för verkställigheten av fängelsestraff som utdömts i tidigare meddelade domar eller beslut. Om så var fallet önskade JO besked om rutinerna var skriftliga och om de var kända för personalen.

Högsta domstolens remissvar

I sitt remissvar anförde Högsta domstolen, genom kanslichefen, följande (de bilagor som Högsta domstolen hänvisat till i sitt yttrande återges inte här):

Högsta domstolens rutiner för expediering av domar och beslut av betydelse för verkställigheten av tidigare utdömt fängelsestraff

Allmänt

Vid Högsta domstolen sköter domstolshandläggarna expedieringen av målen. Justitiesekreterarna har överinseende över att avgöranden i mål som de är ansvariga för samt underrättelser i anledning av sådana avgöranden expedieras i vederbörlig ordning. Det innebär inte att de är skyldiga att granska alla expedieringsåtgärder, men vid expediering av stora, komplicerade eller brådskande mål

kan det behövas en utökad granskning. Detta framgår av domstolens arbetsordning (17 § samt 27 och 28 §§) och handbok för justitiesekreterare (s. 66–68), se bilaga 1 och 2. Berörd personal har kännedom om innehållet i arbetsordningen och handboken.

I Högsta domstolens handbok för domstolshandläggare finns skriftliga – och för handläggarna kända – rutiner för expediering. Rutinerna omfattar bl.a. domar och beslut av betydelse för verkställigheten av tidigare utdömt fängelsestraff. De rutiner som berör sådana avgöranden framgår i dess helhet av bilaga 3. Nedan redovisas det huvudsakliga innehållet i rutinerna, med hänvisning till aktuellt avsnitt i handboken.

Expediering till Polismyndigheten

Uppgift om avgöranden i brottmål lämnas till Polismyndigheten enligt Domstolsverkets föreskrifter om uppgift till Rikspolisstyrelsen om dom och slutligt beslut i brottmål i Högsta domstolen (DVFS 1998:7) jämte bilagor, se bilaga 4 (se avsnitt Bl. 3; jfr 5 och 6 §§ förordningen [1970:517] om rättsväsendets informationssystem och 26 § förordningen [1999:1134] om belastningsregister). Uppgift lämnas bl.a. om domar i brottmål, undanröjande av domar eller slutliga beslut i brottmål på grund av domvilla eller annat rättegångsfel och beviljande av resning eller återställande av försutten tid beträffande domar eller slutliga beslut i brottmål. Vidare lämnas uppgift om beslut under rättegång att vidare verkställighet inte får äga rum beträffande den som dömts till skyddstillsyn.

Expediering till Kriminalvården

När den tilltalade är häktad eller intagen i kriminalvårdsanstalt och Högsta domstolen t.ex. har beviljat prövningstillstånd eller meddelat dom eller slutligt beslut i brottmål skickas en kopia av avgörandet till häktet eller anstalten (se avsnitt B3 och B3.1; jfr 2 och 4 §§ förordningen [1990:893] om underrättelse om dom i vissa brottmål, m.m.).

Om en tilltalad, som inte är häktad eller intagen i kriminalvårdsanstalt, har dömts till fängelse skickas en kopia av avgörandet till Kriminalvården, placeringssektionen (se avsnitt B4; jfr 6 § förordningen om underrättelse om dom i vissa brottmål, m.m.).

Är den tilltalade villkorligt frigiven, tidigare dömd till skyddstillsyn eller till villkorlig dom med samhällstjänst och meddelas dom eller beslut som rör den tidigare påföljden eller döms den tilltalade till annan påföljd än böter skickas kopia av domen eller beslutet till Kriminalvården (se avsnitt B7; jfr 18 § förordningen om underrättelse om dom i vissa brottmål, m.m.).

Expediering i mål om omvandling av fängelse på livstid

I mål om omvandling av fängelse på livstid expedieras det slutliga avgörandet till bl.a. Kriminalvården, kriminalvårdsanstalten, Åklagarmyndigheten, Regeringskansliet (Justitiedepartementet) och vid bifall även till Polismyndigheten (se avsnitt B5; jfr 11 § förordningen [2006:1119] om omvandling av fängelse på livstid, och 4 §§ förordningen om underrättelse om dom i vissa brottmål, m.m. samt 5 a § förordningen om rättsväsendets informationssystem).

Expediering i extraordinära mål

Vid *avslag* på ansökan om resning, klagan över domvilla eller ansökan om återställande av försutten tid skickas en kopia av avgörandet till parterna (se avsnitt A9). Vid *avslag* på ansökan om resning i mål där det finns tidigare beslut om inhibition skickas en kopia även till Kriminalvården (se avsnitt B45).

Vid *bifall* skickas en kopia av avgörandet till olika adressater beroende på typ av mål (se avsnitt A9, B43, B44, B46 och B47). När det gäller bifall till klagan över

domvilla som avser en fängelse dom skickas kopia av avgörandet till bl.a. verkställighetsmyndigheten (Kriminalvården).

Beslut i fall då sökanden är häktad eller intagen i kriminalvårdsanstalt expedieras enligt följande. Om sökanden i ansökan angett annan adress än till häktet eller anstalten skickas sökandens exemplar till den adressen. Om adressen i protokollet inte överensstämmer med adressen i ansökan, sker expediering inte till adressen i protokollet. Har sökanden inte uppgett annan adress än till häktet eller anstalten expedieras avgörandet till sökanden genom häktet/anstalten. Avgörandet skickas till häktet eller anstalten endast då utgången i målet påverkar det förhållandet att klaganden är frihetsberövad. (Se avsnitt B3.)

Expedieringen av inhibitionsbeslutet den 7 april 2016

Bakgrund

Den 3 december 2015 dömde Göta hovrätt AA till fängelse. Han förpliktades också att betala skadestånd till målsäganden. Vidare fastställde hovrätten ett av tingsrätten fattat beslut i fråga om beslag. Domen vann laga kraft.

Den 7 april 2016 gav AA in en klagan över domvilla beträffande hovrättens dom till Högsta domstolen. På klagoskriftens förstasida angavs att AA:s adress för närvarande var anstalten Kristianstad, se bilaga 5.

Samma dag beslutade Högsta domstolen att någon åtgärd för verkställighet av hovrättens dom tills vidare inte skulle få vidtas (inhibition), se bilaga 6. Beslutet fattades av justitierådet KK efter föredragning av dåvarande justitiesekreteraren LL.

Expedieringen

Beslutet expedierades den 7 april 2016 av domstolshandläggaren MM, som har uppgett följande. Hon minns inte detaljerna kring vilka överväganden hon gjorde inför expedieringen, men efter att ha tagit del av beslutet och dagboksbladet utgår hon ifrån att hon resonerade på följande sätt. Inför expedieringen kontrollerade hon expedieringsanvisningarna i domstolens handbok för domstolshandläggare. Förutom till AA genom ombud expedierade hon, i enlighet med informationen i klagoskriften om AA:s adress och anvisningarna i avsnitt B3, beslutet till kriminalvårdsanstalten Kristianstad. Med anledning av hovrättens beslagsförordnande expedierade hon även beslutet till polisen i Växjö, som enligt uppgift i tingsrättens dom förvarade beslaget (*jfr* avsnitt B50 i anvisningarna). Vidare expedierade hon beslutet till Kronofogdemyndigheten med anledning av det skadestånd som hovrätten förpliktat AA att betala till målsäganden (*jfr* 8 § förordningen [1981:967] om skyldighet för domstol och Kronofogdemyndigheten att lämna underrättelser om vissa beslut av exekutiv betydelse). Expedieringen dokumenterades i dagboksbladet, se bilaga 7.

Bedömning

Enligt Högsta domstolen har det inte förelegat någon skyldighet för domstolen att expediera inhibitionsbeslutet den 7 april 2016 till någon annan person eller myndighet, eller för den delen någon annan enhet eller avdelning inom någon av de mottagande myndigheterna. Domstolen gör därför bedömningen att expedieringen av beslutet skett på ett författningsenligt sätt och i enlighet med gällande rutiner.

Behov av översyn av expedieringsrutinerna

Högsta domstolen expedierade alltså beslutet i enlighet med författning och övriga föreskrifter och rutiner. Domstolen saknar dock fullständiga rutiner i skriftlig form för expediering av inhibitionsbeslut i extraordinära mål (*jfr* Domstolsverkets handbok Expediering hovrätt, avsnitt B 36.31–36.34, bilaga 8).

Domstolen ska inleda ett arbete med att se över om rutinerna behöver ändras, kompletteras eller förtydligas.

AA gavs tillfälle att kommentera remissvaren.

Rättslig reglering

Kriminalvården och Högsta domstolen har i sina remissvar redogjort för de bestämmelser som har betydelse i ärendet.

Förordningen (2001:682) om behandling av personuppgifter inom kriminalvården upphörde att gälla den 1 januari 2019. Bestämmelserna om myndigheters skyldighet att lämna uppgifter som behövs för det centrala kriminalvårdsregistret finns numera i 18 § förordningen (2018:1746) om kriminalvårdens behandling av personuppgifter inom brottsdatalogens område.

Bedömning

Inledning

Inledningsvis kan jag konstatera att AA kom att frihetsberövas under ett par timmar på kvällen den 14 juli 2016 trots att det inte fanns rättslig grund för det. Det kan vidare konstateras att det inträffade berodde på att information om Högsta domstolens inhibitionsbeslut inte hade nått fram till den som hade att besluta om förpassning och efterlysning, dvs. handläggaren vid Kriminalvårdens placeringssektion, och inte heller till den enhet inom Polismyndigheten som ansvarade för att verkställa beslutet om efterlysning. Den första frågan i ärendet är om någon eller några av de inblandade myndigheterna kan lastas för det felaktiga frihetsberövandet. Ärendet väcker dessutom frågor om behovet av ändrade rutiner eller arbetssätt inom de rättsvårdande myndigheterna för att undvika att något liknande inträffar på nytt. Jag kommer nedan att ta ställning till respektive myndighets agerande.

Kriminalvården

När det gäller Kriminalvården kan det inledningsvis konstateras att anstalten Kristianstad agerade korrekt när AA försattes på fri fot den 7 april 2016 efter det att anstalten hade fått ta del av Högsta domstolens inhibitionsbeslut. Vidare kan det konstateras att häktet Växjö agerade korrekt den 14 juli 2016 när häktet meddelade polisen att AA inte skulle tas emot i häktet.

Beslut om förpassning och efterlysning

Kriminalvården har i sitt remissvar redogjort för de kontroller som ska vidtas inför ett beslut om förpassning respektive efterlysning. Kriminalvården har vidare anfört att den ansvariga handläggaren i AA:s ärende utförde de kontroller som ingick i placeringssektionens då gällande rutiner. Vid dessa kontroller framgick det, enligt Kriminalvården, inte att Högsta domstolen hade fattat ett beslut om inhibition. Det finns således inte grund för mig att kritisera handläggaren vid placeringssektionen för beslutet att begära AA förpassad respektive att efterlysa honom.

Hantering av Högsta domstolens inhibitionsbeslut

Kriminalvården har även redogjort för vad som hände med det exemplar av inhibitionsbeslutet som kom in till anstalten Kristianstad med fax från Högsta domstolen. Det framgår att faxet skickades tillsammans med AA:s akt till huvudkontoret, där den sorterades in i arkivet. Enligt Kriminalvårdens bedömning har även anstaltspersonalen följt de styrdokument och rutiner som fanns vid tiden för den anmälda händelsen. Det som har kommit fram i ärendet ger mig inte anledning att ifrågasätta denna bedömning. Det finns således inte grund för mig att kritisera någon tjänsteman i anstalten Kristianstad för hanteringen av Högsta domstolens beslut.

Trots allt kvarstår det faktum att AA felaktigt efterlystes och frihetsberövades. Jag får uppfattningen att Kriminalvården menar att detta berodde på att Högsta domstolen inte skickade inhibitionsbeslutet till placeringssektionen och inte heller till Polismyndigheten. Kriminalvården verkar vara av uppfattningen att domstolen ska expediera sådana beslut dels till placeringssektionen och dels till Polismyndigheten, som därefter ska skicka besluten till Kriminalvården genom strukturerad elektronisk överföring alternativt via e-post. Kriminalvården har dock inte redovisat den rättsliga grunden för Högsta domstolens eventuella skyldighet att expediera inhibitionsbeslut till placeringssektionen och till Polismyndigheten.

Kriminalvården har i sitt remissvar redogjort för domstolarnas skyldighet att skicka domar och beslut i brottmål till Kriminalvården och polisens skyldighet att lämna vissa uppgifter till Kriminalvården (se 2 §, 6–8 §§ och 28 § förordningen [1990:893] om underrättelse om dom i vissa brottmål, m.m. respektive 18 § förordningen om kriminalvårdens behandling av personuppgifter inom brottsdatalagens område). Av dessa bestämmelser framgår inte vad som gäller för en domstols beslut om att någon åtgärd för verkställighet av en dom på fängelse tills vidare inte får vidtas. Av 18 § förordningen om kriminalvårdens behandling av personuppgifter inom brottsdatalagens område framgår att bl.a. migrationsdomstolarna ska lämna uppgifter till Kriminalvården om beslut om inhibition av en allmän domstols beslut om utvisning på grund av brott har meddelats. Någon motsvarande uppgiftsskyldighet för en domstol när det gäller beslut om inhibition av ett utdömt fängelsestraff finns däremot inte i den nämnda förordningen. Av 5 § 2 förordningen (1970:517) om rättsväsendets informationssystem framgår vidare att Högsta domstolen ska lämna uppgift till Polismyndigheten om beslut under rättegång om att vidare verkställighet inte får äga rum beträffande den som har dömts till skyddstillsyn. Någon motsvarande uppgiftsskyldighet när det gäller beslut om inhibition av ett utdömt fängelsestraff finns däremot inte.

Min slutsats blir alltså att det inte finns någon författningsreglerad skyldighet för Högsta domstolen att skicka ett beslut om inhibition av ett utdömt fängelsestraff till Kriminalvårdens placeringssektion eller till Polismyndigheten.

Med utgångspunkt i hur regelverket ser ut måste det rimligen i stället vara Kriminalvårdens uppgift att se till att ett beslut om inhibition av en fängelse dom som skickas till den anstalt där den dömda är intagen hanteras på ett sådant sätt inom myndigheten att information om inhibitionsbeslutet når den eller de verksamhetsgrenar som berörs av beslutet. Det är naturligtvis otillfredsställande att det inom Kriminalvården inte har funnits någon rutin för hur ett inhibitionsbeslut ska hanteras i en situation som den aktuella. Eftersom Kriminalvården verkar vara av uppfattningen att domstolen ska skicka ett inhibitionsbeslut avseende en fängelse dom till placeringssektionen och till Polismyndigheten kan jag dock ha viss förståelse för att det inte fanns någon rutin. Avsaknaden av en rutin är inte tillräckligt allvarlig för att kritisera Kriminalvården eller göra några andra uttalanden.

Ändrade rutiner

Av Kriminalvårdens yttrande framgår att det felaktiga frihetsberövandet av AA har lett till att Kriminalvården ser över sina rutiner samt till att vissa rutiner har ändrats för att undvika att liknande felaktiga frihetsberövanden sker. Kriminalvården har vidare anfört att myndigheten har identifierat en sårbarhet avseende en viss typ av förordnande i brottmålsdomar och att myndigheten har för avsikt att även fortsatt se över sina rutiner och system för att minska riskerna ytterligare för att någon felaktigt frihetsberövas. Det är naturligtvis positivt.

Polismyndigheten

Inledningsvis kan det konstateras att det är Polismyndighetens uppgift att verkställa efterlysningar som Kriminalvården beslutar om. Som Polismyndigheten anfört i sitt yttrande skickades efterlysningen av AA från Kriminalvården till Polismyndigheten drygt två månader efter det att Högsta domstolen hade fattat beslut om inhibition. Jag har därför viss förståelse för att Polismyndigheten initialt inte fann anledning att misstänka att någon åtgärd för verkställighet inte fick vidtas.

Jag delar Polismyndighetens uppfattning att myndigheten normalt sett bör kunna förlita sig på att en efterlysning från Kriminalvården är korrekt, när omständigheterna inte ger anledning till annat. Myndigheten måste också normalt sett kunna förlita sig på att en efterlysning är riktigt införd i data-systemen. Det skulle inte vara rimligt eller praktiskt genomförbart i polisens verksamhet att regelmässigt kontrollera eller stämma av sådana uppgifter. I AA:s fall kan det dock ifrågasättas om inte polisen borde ha kontaktat Kriminalvården för ett klargörande, eftersom både AA och hans ombud hävdade att det fanns ett inhibitionsbeslut som alltjämt var gällande. För att få helt klart besked i frågan om huruvida inhibitionsbeslutet fortfarande gällde skulle det dock ha varit nödvändigt att kontakta Högsta domstolen, vilket inte hade varit möjligt eftersom den aktuella händelsen inträffade utanför kontorstid. Sammanfattningsvis finner jag inte tillräcklig anledning att kritisera polisens agerande.

Jag noterar att Polismyndigheten har anfört att det finns anledning att se över de interna rutinerna i den här typen av ärenden, för att förhindra att något liknande inträffar på nytt. Jag ser naturligtvis positivt på detta.

Högsta domstolen

Jag konstaterar inledningsvis att det i AA:s klagoskrift, som kom in till Högsta domstolen den 7 april 2016, angavs att AA:s adress för närvarande var anstalten Kristianstad. Domstolens inhibitionsbeslut expedierades därför till anstalten Kristianstad. Beslutet expedierades även till polisen i Växjö med anledning av att det i hovrättsdomen fanns förordnanden om beslag som förvarades där.

Enligt Högsta domstolen hade den inte någon skyldighet att expediera inhibitionsbeslutet den 7 april 2016 till någon annan person eller myndighet och inte heller till någon annan enhet eller avdelning inom någon av de mottagande myndigheterna. Högsta domstolen har därför gjort bedömningen att beslutet har expedierats på ett författningsenligt sätt och i enlighet med gällande rutiner. Som jag redogjort för ovan kommer jag till samma slutsats som Högsta domstolen. Det finns således inte någon anledning för mig att uttala kritik mot Högsta domstolen.

Av Högsta domstolens yttrande framgår att domstolen saknar fullständiga rutiner i skriftlig form för expediering av inhibitionsbeslut i extraordinära mål. Högsta domstolen har vidare upplyst om att domstolen har för avsikt att se över om rutinerna behöver ändras, kompletteras eller förtydligas. Jag ser naturligtvis positivt på detta.

Avslutning

På kvällen den 14 juli 2016 blev AA felaktigt frihetsberövad under ett par timmar. Detta är självfallet mycket allvarligt. Utredningen i detta ärende har visat att det inträffade till stor del berodde på olika omständigheter som samverkade på ett för AA olyckligt sätt. Det inträffade berodde också till viss del på bristfälliga rutiner hos de rättsvårdande myndigheterna. Det som drabbade AA framstår som en mycket speciell och sannolikt tämligen ovanlig situation. Möjligtvis har det varit svårt för de rättsvårdande myndigheterna att förutse att något sådant skulle kunna inträffa. Ärendet belyser hur viktigt det är att expediering av och underrättelse om domar och beslut sker korrekt och att det finns väl genomtänkta och välfungerande rutiner för informationsutbyte mellan och inom myndigheterna. Jag konstaterar att de tre myndigheter som yttrat sig i ärendet samtliga uttryckt en avsikt att se över sina rutiner. Kriminalvården har också anfört att de till viss del har ändrat sina rutiner. Det ser jag naturligtvis positivt på.

Kriminalvården har pekat på att ett sätt att minska risken för felaktiga frihetsberövanden skulle vara att uppgifter om inhibition av fängelsestraff registreras i belastningsregistret på samma sätt som inhibitionsbeslut om utvisning. Det

skulle då också krävas att Kriminalvårdens medarbetare ges möjlighet att kontrollera belastningsregistret inför en begäran om förpassning, efterlysning och straffidsberäkning, något som enligt Kriminalvårdens bedömning inte är möjligt med dagens reglering. Den lösning som Kriminalvården fört fram skulle förstås kräva förändringar i den rättsliga regleringen. Jag utesluter inte att det kan finnas andra sätt än det som Kriminalvården fört fram, för att genom författningsändringar se till att Kriminalvårdens placeringssektion och Polismyndigheten får kännedom om beslut om inhibition av fängelsestraff. Jag finner därför skäl att skicka en kopia av detta beslut till Regeringskansliet, Justitiedepartementet, och riksdagens justitieutskott för kännedom. Beslutet skickas också till Domstolsverket för kännedom.